

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
МБОУ «Ацагатская средняя общеобразовательная школа – интернат»

РАССМОТРЕНО на педагогическом совете Зам.директора по УВР Сономдоржиева Д.Н. Протокол № 1 от 31.08.2023г.	СОГЛАСОВАНО с управляющим советом МБОУ "Ацагатская СОШИ" Чимитова Д.Б. Протокол №1 от 31.08.2023г.	УТВЕРЖДЕНО Директор МБОУ "Ацагатская СОШИ" Рандалова О.В. Приказ №27824 От 01.09.2023г.
--	---	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ПО БУРЯТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ
НА 2023-2024 уч.г.
11 КЛАСС

Составила: Дондукова Оюна Цыбиковна
учитель бурятского языка и литературы

с.Нарын-Ацагат
2023г.

Пояснительная записка

В соответствии с Федеральным базисным планом и учебным планом МБОУ «Ацагатская СОШ-и» учебный предмет «Бурятская литература» является обязательным и на его преподавание отводится 2 часа в неделю (всего 68 часов в год) и реализуется в рамках национально-регионального компонента образовательного учреждения. Для реализации данной программы используется УМК «Бурятская литература», 11 кл. М.Р.Балданова., Б.Д.Цыдыпова., Улаан-Удэ, Бэлиг 2020он)

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТА «БУРЯТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА»

Бурятская литература входит в общеобразовательную область «Язык и литература». Бурятская литература является одним из главных элементов культуры бурятского народа - носителя данного языка. Он открывает учащимся непосредственный доступ к духовному богатству бурятского народа, повышает уровень их общего гуманитарного образования, а также является средством межкультурной коммуникации. Поэтому ему отводится существенная роль в решении важных задач, стоящих перед современной школой в плане формирования толерантной личности, развития ее национального самосознания.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ОБУЧЕНИЯ БУРЯТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Обучение бурятской литературе на ступени основного общего образования направлено на достижение следующих целей:

-воспитание духовно развитой личности, формирование гуманистического мировоззрения, гражданского сознания, чувства патриотизма, любви и уважения к литературе;

-развитие эмоционального восприятия художественного текста, образного и аналитического мышления, творческого воображения, читательской культуры и понимания авторской позиции ;

формирование начальных представлений о специфике литературы в самостоятельном чтении художественных произведений;

развитие устной и письменной речи учащихся

-освоение текстов художественных произведений в единстве формы и содержания, основных историко-литературных понятий;

-овладение умениями чтения и анализа художественных произведений с привлечением базовых литературоведческих понятий и необходимых сведений по истории литературы; выявления в произведениях конкретно-исторического и общечеловеческого содержания ; грамотного использования литературного языка при создании собственных устных и письменных высказываний.

Обучение бурятской литературы на ступени основного общего образования направлено на достижение следующих целей:

- развитие коммуникативной компетенции на бурятском языке в совокупности ее составляющих - речевой, языковой, социокультурной, компенсаторной, учебно-познавательной;

- речевая компетенция - развитие коммуникативных умений в четырех основных видах речевой деятельности (говорении, аудировании, чтении, письме);

- социокультурная компетенция - приобщение учащихся к культуре, традициям бурятского народа, с учетом социально-экономических, этнокультурных, этнонациональных и других особенностей региона, в рамках тем, сфер и ситуаций общения, отвечающих опыту, интересам, психологическим особенностям учащихся основной школы на разных ее этапах (V-VII и VIII-IX классы); формирование умения представлять свою республику, культуру ее народов в условиях межкультурного общения;

- **компенсаторная компетенция** - развитие умений выходить из положения в условиях дефицита языковых средств при получении и передаче информации;
- **учебно-познавательная компетенция** - дальнейшее развитие общих и специальных учебных умений; ознакомление с доступными учащимся способами и приемами самостоятельного изучения языков и культур, в том числе с использованием новых информационных технологий;
- **ценностно-смысловые компетенции** - компетенции в сфере мировоззрения, связанные с ценностными ориентирами ученика, его способностью видеть и понимать окружающий мир, ориентироваться в нем, осознавать свою роль и предназначение, уметь выбирать целевые и смысловые установки для своих действий и поступков, принимать решения. Данные компетенции обеспечивают механизм
- **развитие и воспитание** понимания у школьников важности изучения бурятского языка в современных условиях развития нашего общества и потребности пользоваться им как средством общения, познания, самореализации и социальной адаптации; воспитание качеств гражданина, патриота; развитие национального самосознания, стремления к взаимопониманию между людьми разных национальностей, толерантного отношения к проявлениям иной культуры.
- **валеологические:**
 - Соблюдение надлежащей обстановки и гигиенических условий в классе
 - Правильное чередование количества и видов преподавания (словесный, наглядный, аудиовизуальный, самостоятельная работа и т.д.)
 - Контроль длительности применения ТСО (в соответствии с гигиеническими нормами)
 - Включение в план урока оздоровительных моментов на уроке: физкультминутки, динамические паузы, минуты релаксации, дыхательная гимнастика, гимнастика для глаз.
 - Соблюдение комфортного психологического климата на уроке.
 - Создавать здоровый психологический климат на уроках, повышать мотивацию учащихся.

Ведущие принципы.

Реализация дидактических принципов:

- **Принцип воспитывающего обучения** (создание условий формулирования личности в целом);
- **Принцип научности** (содержание обучения должно отражать современное состояние науки, изучающей литературы-литературоведения, литературной критики. На уроках необходимо школьников обучать элементам научного поиска, основам исследовательской деятельности);
- **Принцип связи** обучения с практикой (использование уч-ся знаний в решении практических задач; применение полученных знаний в жизни; формирование собственной точки зрения, развитие у школьников устойчивости к информационному потоку, формирование критического мышления);
- **Принцип системности и последовательности** (обучение и воспитание в определенной системе, логическое построение содержания и процесса обучения);
- **Принцип доступности** (учёт особенностей развития учащихся, организация обучения, исключающая возможность психо-физических перегрузок уч-ся);
- **Принцип наглядности** (целесообразное и эффективное привлечение органов чувств к восприятию уч. материала через ТСО и ИК - технологии);
- **Принцип сознательности и активности** учащихся при направляющей и организующей роли учителя (сознание уч-ся цели обучения, самостоятельности школьников в

планировании и организации своей деятельности ; самоконтроль учеников, интерес к знаниям , самостоятельная постановка проблемы и поиск её решения);

- **Принцип прочности** (прочное усвоение знаний, переход знаний в умения и навыки на основе активности уч-ся, правильной организации повторения изученного, учёта индивидуальных особенностей уч-ся, структурирования материала с выделением главного и соблюдения логических связей, контроля результатов обучения ими их оценки);

В рабочую учебную программу включен национально-региональный компонент.

Содержание курса

(68часов 2 раза в неделю)

XX зуун жэлэй 1 дэхи хахадай түрэл буряад уран зохеол. 2ч Б.Барадинай уран найханай юртэмсэ. "Ехэ удаган абжаа" гэхэн түүхэтэ трагеди. Хүн ба тэрэнэй үе саг.

XX зуун жэлэй 1 – дэхи хахадай буряад уран зохеол. 2ч Зохеол хайшан гээд түрэдэг бэ? Арадуудай хани барисаан. Бато Базаронай ба Цырендаши Цымпилоной уран найханай юртэмсэ. "Улаалзай" болон "Буряад басаганда" шүлэгүүд.

XX зуун жэлэй 2 дохи хахадай түрэл буряад уран зохеол. 4ч Ч. Цыдендамбаевай уран найханай юртэмсэ. "Буряад басаган" гэхэн туужа. "Буряад басаган" гэхэн туужын гол удха. "Буряад басаган" гэхэн туужын гол удха. Гэрэлтэ Норбо хоер. Туужын гол геройнууд Жаргалма, Хулгана хүгшэнэй дүрэнүүд.

XX зуун жэлэй 2дохи хахадай буряад уран зохеол. 18ч+3ч/х/х

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.Буряад арадай түүхэдэ болон Ч.Цыдендамбаевай "Буряад басаган" гэхэн туужа соо эхэнэрэй хуби заяан. Д.Батожабайн уран найханай юртэмсэ."Төөригдэһэн хуби заяан" трилоги тухай ойлгосо. ."Төөригдэһэн хуби заяан" зохеолой удха. "Гэмтэн баригдаба", "Ой соо" гэхэн бүлэгүүдэй удха. "Далай ламын шагнал" гэхэн бүлэгэй удха. Зохеолой удха, байгуулга, гол образууд. Сюжедэй һонирхолтой ушарнууд. Трилоги дотор түүхэтэ ушарнууд. Самбуу, Шобдог, Туваан хамба ба бусад буряад, түбэд ламанарай дүрэнүүд. Жаргалаа бэдэрһэн Аламжа.Жаргалаа бэдэрээшэд тухай. Д.Батожабайн "Төөригдэһэн хуби заяан" гурбалжан романай удха шанар болон үүргэ. **Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.**Творческо мастерской. "Жаргал гээшэ юун гээшэб?. Д.Батожабайн "Дойбод сохилго" комедиин уран найханай юртэмсэ. Эрдэм шэнжэлхэ абьяас - үсөөн зоной табисуур.

Ц-Ж. Жимбиевэй уран найханай юртэмсэ. "Гал могой жэл" роман. Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романай удха, онсо байгуулга. Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романай гол бодол, композици.Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда моридой үүргэ. Батажаб - дайнай үеын эдиршүүлэй эрхим нэгэн. Дайнай үедэхи ара талын ажабайдал зураглалга. **Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.**Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романаар бэшэмэл .хүдэлмэри. С.Цырендоржиевай "ҮҮрэй солбоной гое гээшэнь" гэхэн туужын онсо шэнжэнүүд, проблематика. Агваан хүбүүнэй дүрэ. Дайн ба үхэл үхибүүнэй харасаар. "ҮҮрэй солбоной гое гээшэнь" гэхэн зохеолой лиризм тухай. **Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.** Жамсо Раднаевай "Бэшэг" гэхэн зурагаар зохеолго бэшэлгэ. Ардан Ангархаевай уран найханай юртэмсэ. "Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн роман. "Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн романай уран найханай юртэмсэ. Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн романай зохеолой гол дүрэнүүд. Түби дэлхэй дээрэ мүнхэ юумэн бии юм гү? Балдан Ябжановай "Нулимса" гэхэн хөөрөөн. Балдан Ябжанов хэн гээшэб? Нулимса" гэхэн хөөрөөнэй гол удха. Үнгэрһэн сагтаа бусалгын мотив.

XX зуун жэлэй 2дохи хахадай буряад уран шүлэг.6ч

Ц. Дондогойн "Эхэ тухай хоердохи поэмэ". Эжынгээ ашыень яжа харюулхаб? "Эхэ тухай хоердохи поэмэ" зохеол соо дурдагдаһан "Буряад-Монголой үнэнэй" үүргэ.Буряад уран зохеолой, олониитын хүгжэлтэдэ периодикын үүргэ тухай хөөрөөн. Л. Тапхаевай "Дүрбэн сэсэг" шүлэг. Үе сагайнгаа үнэн дуушан. Литературна теори.Стиль. Поэтическэ синтаксис.

Л. Тапхаевтай "Дүрбэн сэсэг" шүлэгэй уран хайханай юртэмсэ. **Мүнөө үеын буряад үргэлжэлхэн зохёолой уран хайханай юртэмсэ- 7ч.+1ч.ш/а+1ч.х/х.** Буряад прозын уран хайханай юртэмсэ .

Ч. Гуруевтай «Туһалха хэрэгтэй» гэхэн хөөрөөнэй удха. Зохёолой гол асуудал. Д. Дылгыровой «Сэдьхэлэй гуниг» гэхэн хөөрөөнэй удха. Д. Эрдынеевэй уран зохиолнууд тухай.«Үйлын үри» романтай уран хайханай юртэмсэ. Роман дотор табигдаһан проблемэнүүд. Романтай онсо шэнжэ. Романтай удхаар шалгалта.

Мүнөө үеын буряад драматургийн уран хайханай юртэмсэ- 6ч.+1ч.ш/а Мүнөө үеын буряад драматургийн уран хайханай юртэмсэ.

Б-М. Пурбуевтай зохёохы зам. «Эрьхэ наран» гэхэн зүжэг. Зүжэгэй гүн удха, жанрай онсо янза. М. Батойн. «Юртэмсын гурбан сэсэшүүл»

«Юртэмсын гурбан сэсэшүүл» гүн удха. Найруулга «Нангин Байгалаа аршалай!»

Мүнөө үеын буряад шүлэгэй уран хайханай юртэмсэ тухай-11 ч+2ч.ш/а Г. Раднаевагай творчество. «Түрэлгын зоболон» поэмын гүн удха. Шүлэглэлэй сюжет болон композици. Мүнөө үе сагай ажабайдал литературын хүгжэлтэдэ. Мүнөө үе сагай ажабайдал литературын хүгжэлтэдэЗохёолнуудай байгуулга, хэлэн, уран аргууд. А. Ангарахевтай «Би шулуунби». Б. Дугаровтай «Түрэлхидэйм хэлэн, хүлисөөрэй». Шүлэгэй психологическа юртэмсэ. Г. Базаржапова-Дашеевагай шүлэгүүд. «Үеһөө үедэ уг залган».

Дабталга: 3ч.+1 ш/а. Эпическэ зохёолнууд. Бага, дунда, ехэ хэмжээнэй зохёолнууд. Уран зохёолой хэлэнэй шэмэг үгэнүүд. Шалгалтын ажал

**Тематическое планирование материала
по бурятской литературе в 11 в классе
(68 ч из расчёта 2 ч в неделю)**

Предмет	Класс	Вариант	
Родная (бурятская) литература	11	Буряад литература, 11 класс	
Раздел	Описание раздела	Тема урока	Кол-во часов
Оршол		Оролто хэшээл. Буряад уран зохиолой хүгжэлтын шатанууд(периодизаци).	1
	XX зуун жэлэй 1 дэхи хахатай түрэл буряад уран зохиол	Б.Барадинай уран хайханай юртэмсэ. "Ехэ удаган абжаа" гэхэн түүхэтэ трагеди. Хүн ба тэрэнэй үе саг.	1
XX зуун жэлэй 1 – дэхи хахатай буряад уран зохиол		Зохиол хайшан гээд түрэдэг бэ? Арадуудай хани барисаан.	1
		Бато Базаронай ба Цырендаши Цымпилоной уран хайханай юртэмсэ. "Улаалзай" болон "Буряад басаганда" шүлэгүүд.	1
	XX зуун жэлэй 2 дохи хахатай түрэл буряад уран зохиол	Ч. Цыдендамбаевтай уран хайханай юртэмсэ. "Буряад басаган" гэхэн туужа.	1
		"Буряад басаган" гэхэн туужын гол удха.	1
		"Буряад басаган" гэхэн туужын гол удха.Гэрэлтэ	1

		Норбо хоер.	
		Туужын гол геройнууд Жаргалма, Хулгана хүгшэнэй дүрэнүүд.	1
XX зуун жэлэй 2дохи хахадай буряад уран зохеол		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.Буряад арадай түүхэдэ болон Ч. Цыдендамбаевай "Буряад басаган" гэхэн туужа соо эхэнэрэй хуби заяан.	1
		Д.Батожабайн уран хайханай юртэмсэ."Төөригдэхэн хуби заяан" трилоги тухай ойлгосо.	1
		. "Төөригдэхэн хуби заяан" зохеолой удха. "Гэмтэн баригдаба", "Ой соо" гэхэн бүлэгүүдэй удха.	1
		"Далай ламын шагнал" гэхэн бүлэгэй удха.	1
		Зохеолой удха, байгуулга, гол образууд.	1
		Сюжедэй хонирхолтой ушарнууд.	1
		Трилоги дотор түүхэтэ ушарнууд. Самбуу, Шобдог, Туваан хамба ба бусад буряад, түбэд ламанаарай дүрэнүүд.	1
		Жаргалаа бэдэрхэн Аламжа.Жаргалаа бэдэрээшэд тухай.	1
		Д.Батожабайн "Төөригдэхэн хуби заяан" гурбалжан романай удха шанар болон үүргэ.	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.Творческо мастерской. "Жаргал гээшэ юун гээшэб?	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Д.Батожабайн "Төөригдэхэн хуби заяан" гэхэн зохеолоор бэшэмэл хүдэлмэри.	1
		Д.Батожабайн "Дойбод сохилго" комедиин уран хайханай юртэмсэ	1
		Эрдэм шэнжэлхэ абьяас - үсөөн зоной табисуур.	1
		Ц-Ж. Жимбиевэй уран хайханай юртэмсэ. "Гал могой жэл" роман.	1
		Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романай	1

		удха, онсо байгуулга.	
		Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романай гол бодол, композици.Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда моридой үүргэ.	1
		Батажаб - дайнай үеын эдиршүүлэй эрхим нэгэн. Дайнай үедэхи ара талын ажабайдал зураглалга.	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ.Ц-Ж. Жимбиевэй "Гал могой жэл" гэхэн романаар бэшэмэл хүдэлмэри.	1
		С.Цырендоржиевай "ҮҮрэй солбоной гое гээшэнь" гэхэн туужын онсо шэнжэнүүд, проблематика.	1
		Агваан хүбүүнэй дүрэ. Дайн ба үхэл үхибүүнэй харасаар. "ҮҮрэй солбоной гое гээшэнь" гэхэн зохеолой лиризм тухай	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Жамсо Раднаевай "Бэшэг" гэхэн зурагаар зохеолго бэшэлгэ.	1
		Ардан Анггархаевай уран найханай юртэмсэ. "Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн роман.	1
		"Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн романай уран найханай юртэмсэ.	1
		"Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн романай уран найханай юртэмсэ.	1
		"Мүнхэ ногоон хасуури" гэхэн романай зохеолой гол дүрэнүүд.	1
		Түби дэлхэй дээрэ мүнхэ юумэн бии юм гү?	1
		Балдан Ябжановай "Нулимса" гэхэн хөөрөөн.Балдан Ябжанов хэн гээшэб?	1
		"Нулимса" гэхэн хөөрөөнэй гол удха. Үнгэрхэн сагтаа бусалгын мотив.	1
		Класчаа гадуур уншалга. Б.Ябжанов."Бар хүсэтэнэй хурим"	1

		Класчаа гадуур уншалга. Б.Ябжановой зохеолнууд соо хүн ба байгаали хоерой холбоо.	1
		Ц. Дондогойн "Эхэ тухай хоердохи поэмэ". Эжынгээ ашыень яажа харюулхаб?	1
		"Эхэ тухай хоердохи поэмэ" зохеол соо дурдагдаһан "Буряд-Монголой үнэнэй" үүргэ.Буряд уран зохеолой, олониитын хүгжэлтэдэ периодикын үүргэ тухай хөөрөөн.	1
		Л. Тапхаевай "Дүрбэн сэсэг" шүлэг. Үе сагайнгаа үнэн дуушан. Литературна теори.Стиль. Поэтическэ синтаксис.	1
		Л. Тапхаевай "Дүрбэн сэсэг" шүлэгэй уран һайханай юртэмсэ.	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Бато Базароной ба Лопсон Тапхаевай шүлэгүүдые сасуулга.	1
		Класчаа гадуур уншалга. Л.Тапхаевай "Угай түүхэ" поэмэ.	1
		Мүнөө үеын түрэл буряд уран зохеолой онсо шэнжэ.	1
		Д. Эрдынеевэй намтар, зохоохы зам. "Үйлын үри" гэхэн романайнь бэшэгдэхэн үе саг, нэрын удха.	1
		Д. Эрдынеевэй "Үйлын үри" гэхэн романай уран һайханай юртэмсэ.	1
		Үйлын үрийн хойшолон. Байгаалида харшаар хэгдэхэн ябуулгануудай ашаар ерэдэг нүгэлэй хойшолон гэжэ юун бэ?	1
		"Буряд сэдхэлтэй" ябалга. Буян, нүгэлэй хойшолон. Далай Гатаповай дүрэ.	1
		Класчаа гадуур уншалга. Д. Доржиевагай "Газарай хүйһэн" поэмын уран һайханай юртэмсэ.	1
		А.Лыгденовэй уран һайханай юртэмсэ.	1

		"Морин хуур" хөөрөөн	
		Класчаа гадуур уншалга. А. Лыгденовэй "Үншэн" гэһэн хөөрөөн.	1
		Ч. Гуруевай "Туһалха хэрэгтэй" хөөрөөн.	1
		Д.Дылгыровэй "Сэдьхэлэй гуниг" гэһэн хөөрөөнэй уран найханай юртэмсэ.	1
		М. Батоинай уран найханай юртэмсэ. "Таршаа Намжалай түүхэ" пьесын уран аргууд.	1
		"Таршаа Намжалай түүхэ"	1
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Солбон Ринчиновэй "Жэргэмэл" гэжэ зурагаар зохеолго бэшлгэ. "Дуулан ябахаа эндэ түрөө һэм, дуушан хэзээш байхалби"	1
		М.Батоинай "Юртэмсын гурбан сэсэшүүл" гэһэн зүжэгэй уран найханай юртэмсэ.	1
		Б-М. Пурбуевэй "Эрьхэ наран..." гэһэн зүжэг. Эрьхэ наран, ээлжэлхэ түрэ.	1
		Литературна теори. Драма. Драмын жанрууд.	1
		Буряад комедиографиин хүгжэлтэ: заншалта ба шэнэдхэгдэһэн зохеолнууд. Доторой тэмсэл.	1
		Г.Раднаевагай "Түрэлгын зоболон" шүлэглэлэй уран найханай юртэмсэ.	1
		Г.Раднаевагай "Түрэлгын зоболон" шүлэглэлэй нэрын удха. Шүлэглэлэй гүн удха. Эхэнэр хүнэй сэдьхэлэй бодолнууд.	1
		А. Ангархаевай "Би шулуунби" гэһэн шүлэг. Шулуун зүрхэтэ бүргэд баатарнуудтал...	1
		Класчаа гадуур уншалга. Ринчинэй Чойномой "Аяа минии Буряад" гэһэн поэмын уран найханай юртэмсэ.	1
		Б.Дугаров "Түрэлхидэйм хэлэн, хүлисөөрэй", Г.Базаржапова - Дашеева	1

		"Үеһөө үедэ уг залган", М.Чойбонов "Минии нүхэд - амды бурхад", "Наһанайм табисуур". Үеһөө үедэ үндэһэн хэлээ дамжуулая.	
		Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Бальжинима Доржиев. "Балшар наһанайм хангалнууд" зураг.	1
		Уншагшадай конференци	1

Нормы оценки знаний, умений и навыков учащихся

Сочинени бэшэлгэ.

I.Бэшэхэ гүрим.

1. Нэн түрүүн найруулгынгаа темэ шэлэгты.
- 2.Гол бодол яажэ элирүүлхэ. Тодорхойло.
- 3.Гол бодолоо элирүүлээд, эпиграф шэлэгты.
- 4.Түсэб зохоогты.
5. Түсэбэй пункнуудые тодорхойло материалаа тэмдэглэгты, тон шухала бодолнуудаа онсологты.
6. Бодолоо баталһан цитатануудые, жэшээнүүдые абагты.
- 7.Түсэбэйнгөө ёһоор материалаа гүримшуулагты.
- 8.һанал бодолойнгоо удаа дараалан һубариһые, хубинуудайнь хоорондох холбооень, хэмжүүрын анхаратгы.
- 9.Бэшэһэн найруулгаяа дэбтэртээ сагаалан буулгажа бэшэгты.

II. Юрэнхы түсэб тухай.

- 1.Оролто хуби. Автор тухай мэдээн тон тобшоор үгтэхэ. Сочиненин гол бодол шэглэл тодорхойло, юун тухай бэшэхэ байһыетнай элирүүлхэ үүргэ.
- 2.Гол хуби. Сочиненин темэ задалжа, гол асуудалнуудые тодорхойлон, тобшололдо асарха зорилго.
- 3.Түгэхэл. Бэшэһэн материалыетнай согсолхо, онсолхо. Өөрынтнай һанал бодол элирүүлхэ ёһотой.

Нэгэдэмэл шалгалтын хүдэлмэри.

Диктантһаа ба нэмэлтэ грамматическа болон бэшэгэй дүримөөр гү, али лексическэ даабариһаа бүридэһэн шалгалтын хүдэлмэридэ түд бүридэнь сэгнэһэн хоёр сэгнэлтэ табиha.

Нэмэлтэ даабари дүүргэһые иимээр сэгнэхэ:

«5» *сэгнэлтэ*-һурагшадай бүхы даабарияа дүүргэһэн байгаа һаань;

«4»- *сэгнэлтэ* –даабариин гурбанай хоёр хубиие зүбөөр дүүргэһэн байгаа һаань;

«3»- *сэгнэлтэ* даабариин хахадые зүбөөр дүүргэһэн хүдэлмэрийн түлөө;

«2»- *сэгнэлтэ* даабариин гурбанай нэгэ хуби зүбөөр дүүргэжэ шадаагүй байгаа һаань табиha.

Найруулга сэгнэлгэ

Найруулга бэшүүлхэ текст һургалгын, болбосоролой, хүмүүжүүлгын зорилго хангаһан, удхынгаа ба үгэ хэлэнэйнгээ талаар һурагшадай бэшэжэ шадахаар байха ёһотой.

Һурагшадай найруулгада хоёр сэгнэлтэ табиha. Тэдэнэй бэшэһэн найруулга сэгнэхэдээ, иимэ эрилтэ хараадаа абаха:

-һурагшын хэр зэргэ текстын гол удха ойлгоһые;

-текстын удха хэр зэргээр дамжуулааб;

-найруулгын удаа дараа ба холбоо;

-үгэ шэлэн абаһые, мэдүүлэл зүбөөр зохёоһые, мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо болон гүрим, олон янзын мэдүүлэл хэрэглэһэниие, сэхэ болон өөршэлэн хэлэлгэ тааруулан зохёоһые;

-найруулгын стилистичекэ һайн талые (үгэ, мэдүүлэлэй олон янза, хэлэнэй баялиг зүбөөр хэрэглэлгэ);

-бэшэгэй дүримдэ, сэглэлтын тэмдэгтэ гаргаһан алдуу

Зохёолго, найруулга сэгнэхэдээ, хоёр сэгнэлтэ табиha:

1)удхын болон хэлэлгын түлөө;

2) зуб бэшэлгын түлөө

Сэгнэлтэ	Зохёолой удха, хэлэлгэ	Зүб бэшэлгэ
5	-хүдэлмэрийн удха зохёолой темэдэ таараһан -алдуу үгы -Үгын бялиг, элдэб янзын конструкитай мэдүүлэл ,үгэ зүбөөр хэрэглэгдэһэн -текстын стиль болон уран найруулга тааралданхай Хүдэлмэри соо хэлэлгын удхада нэгэ дутагдал байжа болохо	Бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгээр гү,али 1 грамматическа алдуу байжа болохо
4	Хүдэлмэрийн удха темэдэ юрынхыдөө таараһан -удхань гол түлэб зүбшье һаа, багахан хазагайтай -Һанал бодолоо найруулхадаа удаа дарааень бага зэргэ эбдэһэн -Элдэб янзын лексическэ ба грамматическа байгуулга хэрэглэжэ шадаһан -Хүдэлмэрийн стиль нэгэдэнги, холбоогоороо ба уран найруулгаараа онсо илгарһан -Хүдэлмэри соо удхын талаар 2-3-һаа дээшэ бэшэ, хэлэлгээр 3-4 дутагдал дайралдахадань	Бэшэгэй дүримоор 2-3 сэглэлтын тэмдэгээр 1-2 алдуу гү, али бэшэгэй дүримоор алдуугүй аад, 3-4 сэглэлтын тэмдэгээр алдуутай байжа болохо. Мүн 2 грамматическа алдуу байжа болохо
3	- Хүдэлмэри темэһээ яһала хазагайрһан - Хүдэлмэри гол шухала зүйлдоо тааранги аад,тэрээн соо зарим нэгэ фактическэ дутагдал гаргагданхай -Найруулгынгаа удаа дара зари газарта эбдэрһэн -Үгэ хэлэниинь түлюур, нэгэ янзын байгуулгатай мэдүүлэлтэй, үгэ буруугаар хэрэглэһэн - Хүдэлмэрийн стиль нэгэ янза болоогуй,үгэ хэлэниинь уран хурса бэшэ - Хүдэлмэри соо 4-һоо дээшэ бэшэ удхын алдуу ба хэлэлгээр 5-6 дутагдалтай	Бэшэгэй дүримоор 4 ба 4 сэглэлтын алдуу гү,али 3 бэшэгэй дүримоор ба 5 сэглэлтын алдуу гү ,али бэшэгэй дүримөөр алдуугүй аад,7сэглэлтын алдуутай, мүн баһа 4 грамматическа алдуу гаргагдаһан байхадань табиha
2	Хүдэлмэри темэдэ таараагүй Олон дутагдалтай - Хүдэлмэрийн бухы хуби хойно хойноһоо бэшэгдээгүй, хоорондоо удхын талаар холбоогүй, хүдэлмэридоо түсэб батимталаагүй - Хүдэлмэрийн үгэ хэлэниинь ядуу, үгэ үсөөн дабтагдадаг, нэгэ янзын богонихон мэдүүлэлээр бэшэгдэһэн, үгэнүүд буруу хэрэглэгдэһэн	Бэшэгэй дүримоор 7 ба сэглэлтын 7 алдуу гү,али бэшэгэй дүримөөр 6 ба сэглэлтын 8 ба тэрээнһээ дээшэ алдуунууд, бэшэгэй дүримөөр 5 ба сэглэлтын тэмдэгээр 9 ба тэрээнһээ дээшэ алдуунууд ,

	-Нэгэ янзын стиль баримталагдаагүй, удхадань 7- ноо дээшэ ба хэлэлгэдэнь 7 алдуунууд хүдэлмэри соо дайралдахадань, мун удхыень юрынхыдөө дамжуулжа шадаагүй байхадань	бэшэгэй дүримөөр 8 ба сэглэлтын тэмдэгээр 6 ба тэрээнһээ дээшэ алдуу, мүн 7 ба тэрээнһээ дээшэ грамматическа алдуу гаргагданхай
--	--	--

Шүлэг уран гоёор уншалга

Критернүүд ба параметрнууд	«1»	«2»	«3»	«4»
	Шүлэг уншаад, удхыень мэдэнэ	Уран гоёор бэшэ, олон тордиho- тойгоор	Уран гоёор бэшэ, 2-3 тордиho- тойгоор	Бага зэргэ гоёор, тордиho- тойгоор

Требования к уровню подготовки учащихся

11дэхи класста хурагшадай мэдэсэ, шадабариды табигдаха шухала эрилтэнүүд:

- Уран зохёолой текст; темэ, идея, уран дүрэ (художественный образ), үзэгдэнэн зохёолой геройнууды, сюжет;
- байгуулгын (композицийн) шухала онсо янзанууды, хэлэнэй зураглан тодорхойлох арга хэрэгсэлнүүды;
- Үзэгдэжэ байһан зохёолнуудай байгуулгын (композицийн) зүйлнүүды илгажа ба тэдэнэй үүргэ тодорхойлох;
- Зохёолой геройнуудай өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүды тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһы элирүүлхэ зорилготойгоор геройнууды зэргэсүүлжэ;
- Эпическэ, лирическэ, драматическа зохёолнууды илгаруулжа;
- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа, жанрай байһаарнь тэдэниень хараадаа абажа, тодоор уранаар уншаха;
- Үзэжэ байһан зохёолой геройнууд тухай, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһы хараадаа абан, хурагша бүхэнэй, бүхы хурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой сочинени (сочинени –рассуждени) зохёох;
- Уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ сложно түсэб табиha;
- Бээ даагаад уншһан литературна зохёолоор, зохёолой, геройнуудта өөрын ямараар хандажа байһанаа харуулан аман гү, али бэшэмэл һанамжа, үгэхэ;
- хурагшадта зорюулжа хэблэгдэнэн научно - популярна номой справочна аппарат, мүн литературна терминтэй словарь хэрэглэхэ..